

Mariola Lewicka

**Sprawozdanie z międzynarodowej
konferencji naukowej**

**ZAGADNIENIA
MIĘDZYWYZNANIOWE
W REALIZACJI MISJI
UŚWIĘCAJĄCEJ KOŚCIOŁA**

Częstochowa, 8-9 września 2009 r.

Relacje między wyznaniem są aktualnie jednym z wyzwań, przed którym stoi Kościół katolicki i inne Kościoły i związki wyznaniowe z uwagi na znaczne przemieszczanie się ludności w celach zarobkowych, naukowych, zawodowych i turystycznych.

Problematyka ta była przedmiotem międzynarodowej konferencji naukowej nt. *Zagadnienia międzywyznaniowe w realizacji misji uświęcającej Kościoła*, w Częstochowie w dniach 8-9 września 2009 r. zorganizowanej przez: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Kurię Metropolitalną w Częstochowie, Katedrę Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL oraz Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL.

Otwarcia konferencji dokonał abp dr Stanisław Nowak, Metropolita Częstochowski. Ksiądz Arcybiskup bardzo serdecznie powitał wszystkich uczestników konferencji, prelegentów oraz gości, życzył owocnych obrad oraz natchnienia od Matki Bożej Częstochowskiej, Królowej Polski.

W imieniu organizatorów głos zabrał ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, prezes SKP, który podziękował abp. S. Nowakowi i ks. dr. Krzysztofowi Dziubowi za przyjęcie i gościnę. Zauważył, że miejsce konferencji jest bardzo ważne dla historii Narodu polskiego, zwłaszcza z racji na tematykę konferencji, dotyczącą zadania uświęcające

Kościoła. Prezes SKP złożył życzenia abp Nowakowi z racji 25-lecia sakry biskupiej i objęcia stolicy biskupiej w Częstochowie. Następnie ks. prof. Krukowski przywitał biskupów, członków Konferencji Episkopatu Polski, abp. Francesco Coccopalmerio – Przewodniczącego Papieskiej Rady Tekstów Prawnych, bp. Antoniego Dziemianko – Sekretarza Generalnego Konferencji Katolickich Biskupów Białorusi oraz wszystkich uczestników przybyłych z Polski i z zagranicy: Watykanu, Rzymu, Francji, Czech, Słowacji, Ukrainy i Białorusi. Przedstawił również wszystkich prelegentów i podziękował im za pracę włożoną w przygotowane wystąpienia. Prezes SKP zaprezentował problematykę konferencji, która koncentrowała się wokół zagadnień międzywyznaniowych, a nawet międzyreligijnych w realizacji misji Kościoła. Przypomniał również treść kan. 205 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i podkreślił, że węzeł sakramentu wraz z wyznaniem wiary i uznaniem zwierzchnictwa władzy kościelnej jest wyznacznikiem zachowania pełnej wspólnoty z Kościołem. Zwrócił szczególną uwagę na problem *communicatio in sacris* i małżeństw katolików z niekatolikami.

Przed rozpoczęciem obrad ks. prof. J. Krukowski odczytał listy gratulacyjne i życzenia nadesłane przez: kard. Józefa Glempa Prymasa Polski, kard. Stanisława Dziwisza, kard. Zenona Grocholewskiego, kard. Henryka Gulbinowicza, abp. Józefa Kowalczyka Nuncjusza Apostolskiego w Polsce, abp. Józefa Michalika przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, abp. Wojciecha Ziembę, abp. Władysława Ziółka, bp. Andrzeja Dziubę oraz bp. Piotra Liberę.

Program konferencji obejmował trzy sesje, dwie pierwszego i jedną drugiego dnia.

Pierwszą sesję, której przewodniczył bp prof. dr hab. Tadeusz Płoski, Biskup Polowy Wojska Polskiego, rozpoczął referat abp. Francesco Coccopalmerio, Przewodniczącego Papieskiej Rady Tekstów Prawnych na temat *Węzeł sakramentalny warunkiem pełnego uczestnictwa wiernych we wspólnocie Kościoła*. Prelegent przedstawił następujące zagadnienia: natura i funkcja rzeczywistości kultu, komunii kościelna fundamentalna i sukcesywna, oraz pozycja prawna chrześcijanina niekatolika we wspólnocie kościelnej. W swoim wystąpieniu abp F. Coccopalmerio podkreślił, że pierwszym i podsta-

wowym wymogiem pełnej wspólnoty z Kościołem jest sakrament chrztu. Chrzest jest bramą, przez którą ludzie wchodzą do Kościoła oraz na mocy którego osoba staje się w Kościele podmiotem praw i obowiązków. Drugim i podstawowym wymaganiem komunii jest Duch Chrystusowy, który urzeczywistnia się poprzez wyznawanie tej samej wiary, uznanie władzy kościelnej, uczestniczenie w sakramentach i w kulcie. Sprawowanie kultu, w którym wspólnota eklezjalna jest aktualizowana i objawiana, jest realizacją komunii kościelnej sukcesywnej. Komunia kościelna jest również rzeczywistością ontologiczno-niewidzialną i ontologiczno-widzialną. Ontologiczno - niewidzialną jest komunია spowodowana w chrzcie przez Ducha Świętego, każdego ochrzczonego z Chrystusem i ochrzczonego między nimi. Ontologiczno-widzialną jest komunია z jej widzialnymi wymaganiami: sakramentem chrztu, wyznawaniem tej samej wiary, uznaniem władzy kościelnej.

Drugi referat nt. *Zagadnienia związane z realizacją misji uświęcającej Kościoła w pracach Rady ds. Ekumenizmu Episkopatu Polski*, wygłosił bp prof. dr hab. Tadeusz Pikus, Przewodniczący Rady Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu. Autor przypomniał, że zadanie uświęcania wykonują biskupi, prezbiterzy i diakoni będący pod władzą biskupów oraz wierni, uczestnicząc czynnie na swój sposób w nabożeństwach liturgicznych, zwłaszcza w Eucharystii. Bp Pikus przywołał inicjatywy ekumeniczne uświęcającej misji Kościoła w Polsce m. in. coroczne spotkania modlitewne w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, czy przygotowanie tzw. ekumenicznego tłumaczenia Pisma Świętego, które jest jedną z form działalności Towarzystwa Biblijnego. Zastępujące na szczególną uwagę są efekty dialogu ekumenicznego, w wyniku którego opracowano dwa dokumenty. Pierwszy podpisano 31 października 1999 r. między Światową Federacją Luterzańską (ŚFL) i Kościołem katolickim pt. *Wspólna Deklaracja w sprawie nauki o usprawiedliwieniu*. Drugi dokument pt. *Sakrament chrztu znakiem jedności. Deklaracja Kościołów w Polsce na progu trzeciego tysiąclecia*, który dotyczy uznania ważności udzielonego chrztu świętego został podpisany w Warszawie dnia 23 stycznia 2000 r. między Kościołem katolickim oraz Kościołami zrzeszonymi w Polskiej Radzie Ekumenicznej (z wyjątkiem Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP). Ważnym osiągnięciem na polu

ekumenizmu jest również projekt deklaracji opracowany przez Komisję Wspólną Rady Episkopatu Polski i Polskiej Rady Ekumenicznej dotyczący małżeństwa chrześcijańskiego o różnej przynależności wyznaniowej pt. *Deklaracja Kościołów w Polsce na początku trzeciego tysiąclecia*, którą podpisali przedstawiciele Kościoła katolickiego i Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Bp T. Pikus zwrócił się do uczestników Konferencji o ustosunkowanie się do tego projektu.

Kolejny referat *Prawo wiernych do sakramentów świętych* wygłosił O. prof. dr hab. Bronisław W. Zubert. Prelegent podkreślił, że zadanie uświęcania najlepiej dokonuje się w sakramentach, które są działaniem Boga w Kościele i przyczyniają się do uświęcenia człowieka oraz do budowania Mistycznego Ciała Chrystusa. Prawo do sakramentów jest niejako kontynuacją (emanacją) prawa każdego człowieka do chrztu i pozostaje w logicznej relacji do obowiązku szukania prawdy oraz obowiązku i prawa przyjęcia poznanej prawdy oraz jej zachowywania. Prof. Zubert przedstawił problematykę norm dotyczących zarówno podmiotów uprawnionych do przyjęcia sakramentów, jak i podmiotów zobowiązanych do szafowania nimi. Przypomniał również, że zgodnie z dyspozycją kan. 843 § 1 KPK/83 wierny proszący o sakrament powinien spełniać następujące warunki, których istnienie należy domniemywać według kryterium *forum externum*: właściwa prośba, odpowiednia dyspozycja, brak zakazu prawnego.

Po zakończeniu referatu odbyła się dyskusja. Wśród wielu poruszonych zagadnień można wyodrębnić następujące: 1) Kościół a moralność. Moralność chrześcijańska: katolicka, prawosławna, protestancka. Czy istnieje podstawa, by odróżniać te poszczególne moralności? 2) Jak rozumieć zasadę: *semel christianus semper christianus*? 3) W jaki sposób na *forum externum* sprawdzalny jest stan łaski uświęcającej i Duch Chrystusowy? 4) W Kościele była głoszona zasada, że poza Kościołem nie ma zbawienia. Jednak było wyraźnie określone, kto przynależy a kto nie przynależy do Kościoła. Natomiast wprowadzenie pojęcia „przynależność niepełna” jest niejasne. Jak wytłumaczyć katolikowi, że wybrał najlepszą drogę do zbawienia?

Druga sesja konferencji dotyczyła *Communicatio in sacris w ustawodawstwie i praktyce Kościołów partykularnych w krajach europejskich*. Przewodniczył jej bp dr Jan Wątroba, biskup pomocniczy Archidiecezji Częstochowskiej. W dyskusji wzięli udział przedstawiciele Kościołów z różnych państw europejskich. Referaty dotyczyły recepcji kan. 844 KPK/83, w prawie partykularnym. Prelegenci zaprezentowali następujące regulacje prawne dotyczące *Communicatio in sacris* w prawie i praktyce następujących Kościołów partykularnych: we Francji – O. prof. dr Jean-Paul Durand, na Białorusi - bp A. Dziemianko, w Republice Czeskiej - o. prof. dr Damian Nemeč, na Słowacji - ks. dr Józef Marčín oraz w Polsce - bp dr A. Miziński.

Sesja popołudniowa zakończyła się podsumowaniem pierwszego dnia konferencji. Następnie uczestnicy konferencji udali się na Jasną Górę, gdzie w Kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej, została odprawiona Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem abp. S. Nowaka.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się Eucharystią w Kościele seminaryjnym. Następnie w sposób uroczysty zrealizowano uchwały podjęte przez Walne Zebranie SKP, które dotyczyły wręczenia dyplomów *honoris causa* nowym honorowym członkom Stowarzyszenia: abp. F. Coccopalmerio, abp. S. Nowakowi, ks. prof. J. Krukowskiemu. Zgodnie z uchwałą Walnego Zebrania nowym członkiem honorowym SKP został również Tarcisio Kardynał Bertone, Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej, za dotychczasową pracę na rzecz Kościoła powszechnego i życzliwą współpracę z kanonistami polskimi. Z okazji 50-lecia kapłaństwa oraz wieloletniej działalności w Stowarzyszeniu, ks. dr Czesław Bielec otrzymał dyplom uznania.

Trzeciej sesji konferencji przewodniczył prof. dr hab. Leszek Stadniczenko. Pierwszy referat nt. *Rozwiązanie małżeństwa niesakramentalnego na korzyść wiary* wygłosił ks. prof. dr Janusz Piotr Kował. Autor przypomniał, że małżeństwo sakramentalne po dopełnieniu nie może zostać rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, z wyjątkiem śmierci. Natomiast naturalny węzeł małżeński może być w szczególnych przypadkach i z poważnych przyczyn rozwiązany dzięki władzy zastępczej – „władzy wiązania i rozwiązywania”, którą Chrystus powierzył Kościołowi. Rozwiązanie węzła

małżeńskiego *in favorem fidei* reguluje Instrukcja *Potestas Ecclesiae* Kongregacji Nauki Wiary z dnia 30 kwietnia 2001 r. Rozwiązanie węzła na korzyść wiary jest procedurą administracyjną, która kończy się ewentualnym udzieleniem łaski i należy ją odróżnić od procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz procedury rozwiązania małżeństwa ważnie zawartego i niedopełnionego. Badanie poszczególnych przypadków należy do Kongregacji Nauki Wiary, która ocenia również zasadność przedstawienia papieżowi prośby o udzielenie łaski. Kompetentnym do przeprowadzenia instrukcji sprawy w stadium diecezjalnym jest biskup diecezjalny i zrównani z nim w prawie albo biskup eparchialny. Prelegent wskazał dwa rodzaje warunków, które powinny być spełnione przy udzieleniu łaski: dwa warunki konstytutywne (brak chrztu przynajmniej jednej ze stron w momencie wyrażenia zgody małżeńskiej oraz niedopełnienie małżeństwa w wypadku przyjęcia chrztu przez obojga małżonków) i trzy warunki do godziwości (niemożliwość odbudowania wspólnoty życia małżeńskiego np. rozwód stron oraz brak wyłącznej lub przeważającej winy za rozpad pożycia małżeńskiego po stronie małżonka prosiącego o łaskę albo winy strony, z którą nowe małżeństwo ma być zawarte lub uważnione). Prof. Kowal wskazał również na nowości zawarte w Instrukcji, w której dopuszczono także możliwość prowadzenia sprawy przez instruktora, który nie jest osobą duchowną oraz zalecono wysłuchanie obu małżonków w trakcie rozpatrywania sprawy.

Kolejnym prelegentem był ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski, który przedstawił referat *Zawarcie małżeństwa mieszanego między katolikiem i niekatolikiem ochrzczonym w KPK z 1983 roku oraz w KKKW*. Autor podkreślił, że w obszarze kanonicznego prawa małżeńskiego, tak Kościoła łacińskiego, jak i Kościołów wschodnich, doniosłe miejsce zajmuje instytucja małżeństw mieszanych oraz podał definicję małżeństwa mieszanego, które zawarte jest między stroną katolicką przynależącą do Kościoła łacińskiego lub Kościoła wschodniego *sui iuris*, a stroną chrześcijańską należącą do Kościoła nie mającego pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim. Prof. Góralski skoncentrował się na następujących zagadnieniach: określenie stron zawierających małżeństwo mieszane w KPK i w KKKW, uznawanie prawa małżeńskiego Kościołów i wspólnot kościelnych niekatolic-

kich w KKKW, zakaz zawierania małżeństwa mieszanego i warunki uchylenia tego zakazu, forma zawarcia małżeństwa mieszanego oraz dyspensa od tej formy, zakaz stosowania podwójnej formy zawierania małżeństwa oraz równoczesnego pytania stron o zgodę małżeńską. Prelegent zaznaczył, że słuszne jest przyznanie w obszarze małżeństw mieszanych określonych kompetencji ustawodawstwu partykularnemu: konferencjom biskupów w Kościele łacińskim oraz synodom w Kościołach wschodnich – zarówno w odniesieniu do sposobu składania przez stronę katolicką tzw. rękojmi, sposobu stwierdzania tego faktu w zakresie zewnętrznym i sposobu powiadamiania o ich złożeniu stronę niekatolicką, jak i w przedmiocie ujednoczenia racji, dla których byłaby udzielana dyspensa od formy kanonicznej. Prof. Góralski podkreślił również, że należy otoczyć opieką duszpasterską małżonków i ich dzieci w małżeństwach mieszanych oraz kontynuować dialog ekumeniczny w nadziei, że różnorodność i odmiennosc podzielonych Kościołów chrześcijańskich nie będzie stanowiła przeszkody dla jakości życia tych, których łączy jeden chrzest i więź miłości Chrystusowej.

Ostatni referat podczas konferencji nt. *Formy prawnej zawarcia małżeństwa mieszanego wyznaniowo* wygłosił ks. prof. dr. hab. Leszek Adamowicz. Prelegent przypomniał, że prawo do zawarcia małżeństwa na podstawie prawa naturalnego posiada każdy człowiek, ale zmuszenie kogokolwiek do zawarcia małżeństwa jest naruszeniem tego prawa i w każdym wypadku skutkuje nieważnością małżeństwa. Prawodawca w obu obowiązujących kodeksach prawa kanonicznego deklaruje, że małżeństwo stwarza zgoda nupturientów, prawnie do tego zdolnych, wyrażona w przewidzianej przez prawo formie. Katolicka forma prawna powinna być zachowana przy zawarciu małżeństwa dwojga katolików, katolika z ochrzczonym niekatolikiem, katolika z ochrzczonym formalnym odstępcą od Kościoła katolickiego i katolika z osobą nieochrzczonej. Wyjątek stanowi możliwość ważnego zawarcia małżeństwa przez katolika z osobą należącą do Kościoła wschodniego akatolickiego. Z tej racji, że przepisy dotyczące formy kanonicznej są pochodzenia kościelnego, można od niej uzyskać dyspensę. Prof. Adamowicz podkreślił, że w Kościele łacińskim sami małżonkowie, jako szafarze łaski Chrystusowej, udzielają sobie nawzajem sakramentu małżeństwa, wypowiadając wobec

Kościół swoją zgodę. Zaś w tradycjach Kościołów wschodnich, duchowni, którzy przewodniczą ceremonii, są świadkami wzajemnej zgody małżonków, ale ich błogosławieństwo jest konieczne także do ważności samego sakramentu.

Podczas dyskusji zamykającej trzecią sesję naukową wyartykułowano następujące pytania: 1) Jaka jest statystyka spraw dotyczących rozwiązania węzła małżeńskiego na korzyść wiary, które wnoszone są do Kongregacji Nauki Wiary i jaki procent spraw jest przedkładany Ojcu Świętemu? 2) Jakie można zauważyć błędy proceduralne w sprawach prowadzonych w trybunałach polskich, które trafiają do Kongregacji?

Podsumowania obrad i zamknięcia konferencji kanonistów dokonał ks. prof. dr hab. Józef Krukowski. W pierwszej kolejności podziękował abp. S. Nowakowi za patronat i gościnne przyjęcie uczestników konferencji w Częstochowie. Słowa wdzięczności skierował również do ks. dr. Krzysztofa Dziuby, wicekanclerza Kurii Metropolitalnej w Częstochowie oraz ks. dr. hab. Krzysztofa Orzeszyny prof. KUL i ks. dr. Andrzeja Przybylskiego, Rektora Wyższego Seminarium Duchownego w Częstochowie, za trud, jaki włożyli w przygotowanie konferencji. Podkreślił, że obrady dotyczyły trudnej, ale bardzo doniosłej problematyki stosunków ekumenicznych w zakresie sprawowania misji uświęcającej Kościoła. Wyraził nadzieję, że trud pracy dokonany podczas sesji naukowych okaże się pożyteczny w działalności dydaktycznej i duszpasterskiej. Prezes SKP poinformował, że zgodnie z uchwałą Walnego Zebrania materiały z konferencji zostaną opublikowane w Lublinie i zaprosił wszystkich na następną konferencję, która będzie przygotowaniem do Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego organizowanego w Warszawie w 2011 r.